

Спроби модернізації Османської імперії

У XVIII ст. Османська імперія була однією із найбільших держав світу. Її володіння пролягали в трьох частинах світу: Азії, Африці та Європі. У другій половині XIX ст. Османська імперія переживала занепад, причинами якого стали:

- численні поразки у війнах;
- спад сільськогосподарського виробництва;
- контроль іноземного капіталу над найважливішими складовими економічної системи держави: залізницею, копальнями, комунальними підприємствами, банками тощо.

Дехто із османських володарів розумів необхідність змін. Перетворення започаткував султан Абдул-Меджид I. Саме він розпочав добу Танзимату – періоду в історії Османської імперії, позначеного спробами осучаснення економіки та державного устрою.

Танзимат (1839-1876 рр.)

Досягнення:

- гарантовано основні права і свободи людини;
- немусульманське населення отримало доступ до державної та військової служб;
- започатковано безкоштовну світську освіту;
- введено загальний військовий обов'язок, відкрите судочинство й рівність усіх перед законом;
- забезпечено умови для виникнення та діяльності культурно-освітніх товариств;
- створено вищі навчальні заклади європейського зразка.

Однак реформи не виходили за межі столиці. Релігійні лідери постійно нагадували віруючим повчання пророка Мухаммада: «Кожне нововведення є оманюю, що веде в пекло!» Відтак, незважаючи на бажання світської влади, суспільство поки що не було готове до таких змін.

XIX ст. стало справжнім випробуванням для імперії. Підневільні народи боролися за незалежність. Особливо цей рух активізувався у 1848-1849 рр. під час «Весни народів». Окрім того, активізувалися старі вороги (Російська імперія) та з'явилися нові — Англія та Франція. Величезні витрати підірвали економіку, виснажили скарбницю і призвели ще до гірших наслідків. Османська імперія після чергової війни із Росією (1877-1878 рр.) втратила Румунію, Сербію, Чорногорію, Болгарію та Кіпр.

Згодом Франція та Англія відібрали в султана Туніс, Єгипет та Крит. Тож територія імперії скоротилася майже вдвічі, а населення — у 5 разів.

Поразки у війнах та нерозв'язані питання розвитку держави, викликали незадоволення молодого турецької буржуазії. Вона вимагала прийняття конституції та продовження реформування країни.

Новий султан Абдул-Гамід II, який прийшов до влади у 1876 р. прийняв Конституцію. До речі, це була перша конституція у мусульманському світі. Вона проголошувала громадянські свободи, запроваджувала двопалатний парламент, гарантувала необмежені права султана. Однак цей документ мав одну ваду. Він так і залишився на папері. Парламент зібрався лише один раз, жодного закону не було прийнято. Відсталість Туреччини і далі поглиблювалася. Щоб хоч якось контролювати ситуацію султан запровадив тотальну цензуру, шпигування за власним народом і врешті-решт розпочав репресії проти незадоволених його політикою. Саме тому період його правління називають епохою Зюлюм («гноблення»).

Звичайно, така діяльність призвела до згуртування людей, які мали на меті врятувати державу від деспотизму та тиранії, забезпечити справедливість, рівність і свободу всіх мешканців. Реформатори увійшли в історію під назвою молодотурки.

Молодотурки – суспільно-політичний рух в Османській імперії.

- **Мета:** систематична економічна, політична та військова модернізація країни.
- **Дата зародження:** 1876 р.
- **Політичне оформлення:** 1889 р.
- **Гасло:** «Нехай живе Батьківщина, нехай живе нація, нехай живе свобода!»

У 1908 молодотурки розпочинають повстання, яке увійшло в історію під назвою **«Молодотурецька революція»**.

Мета:

- повалення авторитарного режиму Абдул-Хаміда II;
- відновлення конституції 1876 р.;
- звільнення імперії з напівколоніальної залежності, модернізація країни за європейським зразком.

Результат:

- зміна форми правління – влада монарха відтепер обмежувалася конституцією;
- прихід до влади молодотурків.

Прийшовши до влади, молодотурки провели в країні низку реформ: реорганізували армію, поліцію та жандармерію. Проте з часом вони відходять від поставленої мети. Замість модернізації країни роблять усе можливе, щоб зберегти цілісність імперії.

У січні 1913 р. відбувся черговий державний переворот, і в країні було встановлено військову диктатуру. Зміна керівництва державою особливо не покращила ситуації: посилюється економічна розруха, відбуваються численні виступи поневолених народів. Керівництво держави розраховувало покращити ситуацію розпочавши війну на боці Німеччини.

Практичне завдання

1. Робота з історичним джерелом

«Османська присутність зменшується. Османська земля зникає частинка за частинкою. Ми є свідками цього, і ми знаємо, хто винен у цьому. Щоб усе це зло зникло, щоб врятувати наших сільських жителів, які працюють, і добре їх нагодувати, ми оголосили війну цим розбійникам, цим тиранам, цим ворогам вітчизни» (Мехмед Решид).

- 1) Про які негативні риси розвитку Османської держави згадує автор? Наведіть історичні факти, що підтверджують його слова.
- 2) Чиї інтереси повинні були захищати молодотурки?
- 3) Кого автор вважав ворогами вітчизни?